

“Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” ESF projekta identifikācijas Nr.7.3.1.0/16/I/001

Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 7.3.1. specifiskā atbalsta mērķa „Uzlabot darba drošību, it īpaši bīstamo nozaru uzņēmumos” projekts „Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” (Nr.7.3.1.0/16/I/001)

DARBA APSTĀKĻI UN RISKI LATVIJĀ 2017-2018

Pasūtītājs:

Valsts darba inspekcija

Izpildītājs:

Personu apvienība

SIA “Civitta Latvija”, SIA “GRIF” un UAB “Civitta”

TEMATISKIE PIELIKUMI INDIVIDUĀLIE AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻI

Saīsinājumu saraksts

DARL	“Darba apstākļi un riski Latvijā”
IAL	Individuālie aizsardzības līdzekļi
MK	Latvijas Republikas Ministru kabinets
PTAC	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
RVDI	Reģionālā Valsts darba inspekcija
VDI	Valsts darba inspekcija

Individuālie aizsardzības līdzekļi

Kas ir individuālie aizsardzības līdzekļi?

Atbilstoši Ministru kabineta (turpmāk – MK) 20.08.2002 noteikumos Nr.372 “Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus” definētajam individuālie aizsardzības līdzekļi (turpmāk – IAL) ir izstrādājumi, ierīces, iekārtas un sistēmas, kuras nodarbinātais valkā vai citādi lieto darbā, lai aizsargātu savu drošību un veselību no viena vai vairāku darba vides risku iedarbības [7].

IAL iedala šādās grupās [7]:

- galvas aizsardzības līdzekļi (aizsargķiveres galvaskausa aizsardzībai, galvas virsmas aizsardzības līdzekļi (cepures, kapuces, tīkliņi matiem ar acu aizsargu vai bez tā), galvas aizsargsegas (cepures, kapuces, ūdensnecaurlaidīgas aizsargcepures no auduma, gumijota auduma));
- dzirdes aizsardzības līdzekļi (ausu ieliktni, austiņas, akustiskās ķiveres, austiņas, kas tiek piestiprinātas pie rūpnieciskajām aizsargķiverēm vai ir ķiveres daļa, ausu aizsargi ar zemfrekvences uztvērēju, ausu aizsargi ar sakaru ierīcēm);
- sejas un acu aizsardzības līdzekļi (brilles, aizsargbrilles, rentgena, lāzera, ultravioletā un infrasarkanā starojuma un redzamās gaismas aizsargbrilles (saulesbrilles), sejas aizsegi, sejas aizsegi metināšanai (rokas maskas, ap galvu stiprināmas maskas vai maskas, kas piestiprināmas pie ķiverēm));
- elpošanas un parenterālo ceļu aizsardzības līdzekļi (putekļu, gāzu, radioaktīvo putekļu filtri kopā ar masku, izolācijas ierīces ar gaisa piegādi, respiratora tipa ierīces, arī noņemamas metināšanas maskas, niršanas ierīces, ūdenslīdzēju tērpi);
- roku aizsardzības līdzekļi (cimdi (dūraiņi, bezpirkstu cimdi, dielektriskie cimdi), aizsargcimdi pret mehānisku iedarbību (aizsardzībai pret durtām, grieztām brūcēm, vibrāciju), ķīmisku iedarbību, jonizējošu starojumu un radioaktīvo piesārņojumu, karstumu un cita veida iedarbību, pirkstu aizsargi (uzpirksteņi), uzroči, plaukstu locītavu aizsargi smagiem darbiem);
- kāju un pēdu aizsardzības līdzekļi (apavi (zemi apavi, zābaki līdz potītēm, stulmzābaki, aizsargzābaki, ātri atsienami vai atāķējami apavi, apavi ar papildu aizsardzību pirkstgaliem u.c.), ceļu aizsargi, kāju aizsargi darbam ar motorzāģi, izņemami pēdas paceluma aizsargi, getras, noņemamas pazoles (karstumizturīgas, dūrienizturīgas, sviedru izturīgas), noņemamas radzes staigāšanai pa ledu, sniegu, slidenām grīdām);
- ādas aizsardzības līdzekļi (aizsargkrēmi, aizsargziedes);
- vēdera un citu ķermeņa daļu aizsardzības līdzekļi (aizsargvestes, žaketes, priekšauti aizsardzībai pret kustīgām mašīnu daļām (griežot, urbjot, frēzējot, kausējot metālus), aizsargvestes, žaketes, uzsvārci (virsvalki, apmetņi), priekšauti aizsardzībai pret ķīmiskām vielām un maisījumiem, siltas vestes, glābšanas vestes, priekšauti aizsardzībai pret rentgena starojumu, aizsargpriekšauti darbam ar rokas nažiem, jostas);
- aizsardzībai pret kritieniem lietojamie aizsardzības līdzekļi (līdzekļi, kas novērš kritienu, ierīces ķermeņa noturēšanai (drošības siksnas), aprīkojums kritiena enerģijas amortizēšanai (pilns komplekts ar nepieciešamajiem piederumiem));
- pret kaitīgu darba vides faktoru iedarbību lietojamie aizsargapģērbi (divdaļīgi vai kombinezoni) (apģērbs aizsardzībai pret mehāniskām traumām (urbjot, griežot, frēzējot), aizsargapģērbs darbam ar motorzāģi, apģērbs aizsardzībai pret ķīmiskām vielām un maisījumiem, apģērbs aizsardzībai pret kausētiem metāliem un infrasarkanā starojumu, fluorescējošs vai atstarojošs aizsargapģērbs un piederumi u.c.).

Normatīvie akti, kas reglamentē individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu

Atbilstoši Darba aizsardzības likumā (redakcijā ar grozījumiem, kas stājās spēkā 28.04.2010.) noteiktajiem darba aizsardzības principiem, izvēloties nodarbināto aizsardzību pret darba vidē esošajiem riska faktoriem, darba devējam priekšroka jādod kolektīvajiem darba aizsardzības pasākumiem. Tad, kad ar kolektīvajiem aizsardzības pasākumiem nevar nodrošināt nodarbināto aizsardzību, nodarbināto aizsardzībai jāizmanto individuālie darba aizsardzības līdzekļi. Savukārt, viens no nodarbināto pienākumiem darba aizsardzībā ir lietot viņa rīcībā nodotos aizsardzības līdzekļus un pēc lietošanas tos novietot tiem paredzētajā vietā [5].

MK 20.08.2002. noteikumos Nr.372 "Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus" definēts, kādi individuālie aizsardzības līdzekļi darba vidē lietojami (piemēram, aizsargķiveres galvaskausa aizsardzībai obligāti lietojamas, ja tiek veikti būvdarbi, darbs uz sastatnēm, zem tām vai to tuvumā u.c., roku un plaukstu aizsardzības līdzekļi lietojami, ja tiek veikts darbs ar skābēm, sārmiem vai bāziskiem šķīdumiem, dezinfekcijas līdzekļiem u.c.). Arī citos MK noteikumos ir noteiktas papildus prasības IAL lietošanai (piemēram, par dzirdes aizsardzības līdzekļu lietošanu MK 04.02.2003. noteikumos Nr.66 "Darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret darba vides trokšņa radīto risku" [6] u.c.).

Darba aizsardzības speciālistu aptauja

Pētījumā izmantoti 2018.gada darba devēju, nodarbināto un darba aizsardzības speciālistu aptauju dati. Aprakstot un dinamiskā salīdzinot iepriekšējos periodus, izmantoti dati, kas bija pieejami iepriekš veikto pētījumu tematiskajos pielikumos.

Lai varētu noteikt, vai normatīvie akti tiek ievēroti, darba aizsardzības speciālistiem, kas iegūst vai ir ieguvuši augstāko profesionālo izglītību darba aizsardzībā, aptaujas laikā lūgts novērtēt, cik lielā mērā Latvijas uzņēmumos/iestādēs tiek ievēroti MK 20.08.2002 noteikumi Nr.372 „Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus”.

Atbildi tika lūgts sniegt, izmantojot 10 punktu skalu, kur 10 nozīmē, ka "tiek ievērotas pilnībā", bet 1, ka „nepavisam netiek ievērotas”. Balstoties uz darba aizsardzības speciālistu aptauju, minētā noteikuma prasību ievērošana 2018.gadā tika novērtēta ar 6,3 punktiem, kas ir vidējs vērtējums un zemāks nekā 2010.gadā, kad šie noteikumi tika novērtēti ar 6,8 punktiem.

Nepieciešamība lietot individuālos aizsardzības līdzekļus

Nodarbināto aptauja

Lai novērtētu IAL lietošanu individuālā līmenī, nodarbinātajiem tika uzdots jautājums, vai viņiem strādājot ir nepieciešams lietot individuālās aizsardzības līdzekļus. Pozitīvu atbildi 2018.gadā sniedza 44,8% respondentu (2013.gadā – 51,2%; 2010.gadā – 42,6%; 2006.gadā – 46,0%). Pozitīvu atbildi sniegušu respondentu skaits ir samazinājies, salīdzinot ar iepriekšējo aptauju, kas tika veikta 2013.gadā. No vienas puses, tehnoloģiskās attīstības rezultātā IAL atsevišķās darba vietās vairs nav nepieciešami, bet no otras puses, iespējams, ka daļai nodarbināto ir nepietiekamas zināšanas par riskiem un līdz ar to arī vājāka izpratne par IAL lietošanu darba vidē.

2018.gadā respondenti, kuri visbiežāk apgalvo, ka viņiem strādājot nepieciešams izmantot IAL, ir no šādām nozarēm:

- koksnes, koka un korķa izstrādājumu, mēbeļu ražošana (2018.gadā – 85,1%, 2013.gadā – 92,8%, 2010.gadā – 91,5%, 2010.gadā – 76,9%);
- ieguves rūpniecība, karjeru izstrāde (2018.gadā – 83,2%, 2013.gadā – 75,7%);
- būvniecība (2018.gadā – 79,4%, 2013.gadā – 83,0%, 2010.gadā – 89,6%, 2006.gadā – 81,7%);

- elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana (2018.gadā – 78,9%, 2013.gadā – 82,9%, 2010.gadā – 87,8%);
- lauksaimniecība un mežsaimniecība (2018.gadā – 76,8%, 2013.gadā – 78,3%).

Arī 2018.gada aptaujā nepieciešamību izmantot IAL biežāk atzīmē vīrieši:

- vīrieši (2018.gadā – 58,3%, 2013.gadā – 67,4%, 2010.gadā – 63,7%, 2010.gadā – 62,8%);
- sievietes (2018.gadā – 34,4%, 2013.gadā – 33,4%, 2010.gadā – 27,6%, 2010.gadā – 32,2%).

Salīdzinot ar 2013.gadu, sieviešu atbildes par IAL izmantošanu nav būtiski mainījušās, bet vīrieši par 9,1 procentpunktu retāk norāda šādu atbildi. Atšķirības var saistīt ar faktu, ka vīrieši biežāk ir nodarbināti nozarēs, kurās nepieciešams izmantot IAL (piemēram, kokapstrāde, būvniecība u.tml.), un, iespējams, tieši šajās nozarēs notikuši iepriekš minētie tehnoloģiskie uzlabojumi.

2018.gada aptaujā respondentu vidū no 25 līdz 74 gadiem vērojama tendence, ka, palielinoties nodarbināto vecumam, palielinās respondentu īpatsvars, kuri atzīmējuši, ka viņiem nepieciešams lietot IAL:

- 2018.gadā: 18-24 gadi – 47,5%, 25-34 gadi – 38,2%, 35-44 gadi – 42,6%, 45-54 gadi – 48,4%, 55-74 gadi – 49,9%;
- 2013.gadā: 18-24 gadi – 54,1%, 25-34 gadi – 48,2%, 35-44 gadi – 48,4%, 45-54 gadi – 56,1%, 55-74 gadi – 49,4%;
- 2010.gadā: 18-24 gadi – 38,2%, 25-34 gadi – 40,0%, 35-44 gadi – 46,4%, 45-54 gadi – 41,4%, 55-74 gadi – 45,0%;
- 2006.gadā: 18-24 gadi – 45,1%, 25-34 gadi – 47,2%, 35-44 gadi – 43,5%, 45-54 gadi – 47,1%, 55-74 gadi – 47,0%.

Visos pētījumos “Darba apstākļi un riski Latvijā” (turpmāk – DARL) novērotas līdzīgas tendences – jo augstāks izglītības līmenis, jo retāk šādi nodarbinātie strādā darbus, kur pastāv nepieciešamība lietot IAL:

- 2018.gadā: sākumskola, nepabeigta pamatizglītība – 63,3%, pamatizglītība – 78,3%, vidējā – 56,2%, profesionālā vidējā – 58,5%, augstākā – 20,9%;
- 2013.gadā: sākumskola, nepabeigta pamatizglītība – 87,5%, pamatizglītība – 72,5%, vidējā – 62,2%, profesionālā vidējā – 61,4%, augstākā – 26,4%;
- 2010.gadā: sākumskola, nepabeigta pamatizglītība – 100,0%, pamatizglītība – 59,8%, vidējā – 41,4%, profesionālā vidējā – 52,9%, augstākā – 19,7%;
- 2006.gadā: sākumskola, nepabeigta pamatizglītība – 82,5%, pamatizglītība – 69,1%, vidējā – 51,2%, profesionālā vidējā – 54,6%, augstākā – 19,8%.

Arī 2018.gadā, tāpat kā 2013.gadā biežāk IAL jālieto privātajā sektorā nevis valsts sektorā un sabiedriskajās organizācijās, turklāt jāatzīmē, ka visos darbības sektoros respondentu skaits, kas minējuši, ka jālieto IAL, ir samazinājies, salīdzinot ar iepriekšējā pētījuma DARL aptauju rezultātiem:

- privātajā sektorā: 2018.gadā – 49,0%, 2013.gadā – 56,0%, 2010.gadā – 43,5%, 2006.gadā – 49,4%;
- sabiedriskajās organizācijās: 2018.gadā – 36,3%, 2013.gadā – 55,4%, 2010.g. – 22,9%, 2006.g. – 47,0%;
- valsts sektorā: 2018.gadā – 36,7%, 2013.gadā – 42,5%, 2010.gadā – 39,7%, 2006.gadā – 38,9%.

Iepriekšējos pētījumos DARL tika novērojama tendence – pieaugot uzņēmuma lielumam, pieaug respondentu skaits, kas minējuši, ka nepieciešams lietot IAL, taču 2018.gadā starp dažādu lielumu uzņēmumiem būtiskas atšķirības sniegtajās atbildēs netika novērotas:

- 2018.gadā: 1-10 nodarbinātie – 43,9%, 11-49 nodarbinātie – 45,7%, 50-249 nodarbinātie – 43,0%, 250 un vairāk nodarbinātie – 40,5%;
- 2013.gadā: 1-10 nodarbinātie – 47,8%, 11-49 nodarbinātie – 48,9%, 50-249 nodarbinātie – 49,8%, 250 un vairāk nodarbinātie – 58,6%;

- 2010.gadā: 1-10 nodarbinātie – 40,8%, 11-49 nodarbinātie – 47,3%, 50-249 nodarbinātie – 39,6%, 250 un vairāk nodarbinātie – 49,2%;
- 2006.gadā: 1-9 nodarbinātie – 37,7%, 10-49 nodarbinātie – 45,7%, 50-249 nodarbinātie – 46,3%, 250 un vairāk nodarbinātie – 53,5%.

Analizējot atbildes uz jautājumu, vai nodarbinātie saņem algu aploksnē, novērojams, ka retāk nepieciešamība lietot IAL norādīta uzņēmumos, kuros alga nekad netiek maksāta aploksnē kā uzņēmumos, kuros tiek maksāta alga aploksnē:

- nekad (2018.gadā – 43,2%, 2013.gadā – 50,0%, 2010.gadā – 39,9%, 2006.gadā – 43,6%);
- dažreiz (2018.gadā – 64,2%, 2013.gadā – 56,5%, 2010.gadā – 51,6%, 2006.gadā – 50,3%);
- katru mēnesi (2018.gadā – 67,2%, 2013.gadā – 67,6%, 2010.gadā – 52,7%, 2006.gadā – 57,2%).

2018.gadā, salīdzinot rezultātus pēc reģionālās Valsts darba inspekcijas (turpmāk – RVDI) pārraudzības teritorijas, vērojams, ka Rīgas reģionā vismazāk respondentu atzīmē, ka viņiem ir nepieciešams lietot IAL:

- Rīgas RVDI: 2018.gadā – 37,3%, 2013.gadā – 45,7%, 2010.gadā – 37,3%;
- Kurzemes RVDI: 2018.gadā – 53,6%, 2013.gadā – 48,3%, 2010.gadā – 55,3%;
- Zemgales RVDI: 2018.gadā – 48,6%, 2013.gadā – 64,1%, 2010.gadā – 57,8%;
- Latgales RVDI: 2018.gadā – 52,3%, 2013.gadā – 48,1%, 2010.gadā – 36,0%;
- Vidzemes RVDI: 2018.gadā – 63,3%, 2013.gadā – 59,5%, 2010.gadā – 46,1%.

2010. un 2013.gadā visbiežāk IAL bija nepieciešams lietot Zemgales reģionā, taču 2018.gadā šādu atbildi visbiežāk sniedz nodarbinātie no Vidzemes reģiona.

Nodrošinājums ar individuālajiem aizsardzības līdzekļiem

Darba devēju aptauja

56,7% respondentu (2013.gadā – 55,9%, 2010.gadā – 67,4%, 2006.gadā – 62,8%), kuriem tika uzdots jautājums, kur pagājušā gada laikā viņi ieguldīja finanšu līdzekļus ar darba aizsardzību saistītiem jautājumiem, norādīja, ka līdzekļus ieguldīja darba apgērbam un IAL, kas arī ir biežāk nodrošinātais darba aizsardzības pasākums. Salīdzinot ar 2013.gadu, šādu darba devēju īpatsvars ir nedaudz palielinājies, taču tas joprojām ir zemāks kā 2010.gadā.

Analizējot darba devēju sniegtās atbildes 2018.gadā, visbiežāk finanšu līdzekļi darba apgērbā un IAL ieguldīti šādās nozarēs:

- zivsaimniecība (2018.gadā – 84,8%, 2010.gadā – 85,3%, 2006.gadā – 100,0%);
- pārtikas produktu un dzērienu ražošana (2018.gadā – 82,4%, 2013.gadā – 88,4%, 2010.gadā – 89,3%, 2006.gadā – 96,3%);
- būvniecība (2018.gadā – 82,2%, 2010.gadā – 94,4%);
- veselības un sociālās aprūpe (2018.gadā – 80,2%, 2013.g. – 89,9%, 2010.g. – 99,3%, 2006.g. – 74,4%).

Arī 2018.gada pētījuma DARL dati rāda, ka retāk līdzekļi šim mērķim ieguldīti mazajos uzņēmumos, kā arī pretēji iepriekšējo pētījumu rezultātiem vidējie uzņēmumi salīdzinoši maz ieguldījuši darba apgērbā un IAL:

- 2018.gadā: 1-10 nodarbinātie – 56,1%, 11-49 nodarbinātie – 65,4%, 50-249 nodarbinātie – 56,4%, 250 un vairāk nodarbinātie – 76,3%;
- 2013.gadā: 1-10 nodarbinātie – 52,5%, 11-49 nodarbinātie – 71,6%, 50-249 nodarbinātie – 89,9%, 250 un vairāk nodarbinātie – 86,7%;

- 2010.gadā: 1-10 nodarbinātie – 64,4%, 11-49 nodarbinātie – 83,4%, 50-249 nodarbinātie – 88,6%, 250 un vairāk nodarbinātie – 85,0%;
- 2006.gadā: 1-9 nodarbinātie – 58,0%, 10-49 nodarbinātie – 74,0%, 50-249 nodarbinātie – 83,8%, 250 un vairāk nodarbinātie – 87,2%.

Līdzīgi kā divos iepriekšējos pētījumos DARL arī 2018.gadā biežāk darba apgērbs un IAL iegādāti uzņēmumos, kas dibināti līdz 1990.gadam, bet pārējos retāk:

- 2018.gadā: līdz 1990.gadam – 52,9%, 1991.-1995.gads – 62,9%, 1996.-2000.gads – 44,9%, 2001.-2005.gads – 60,2%, 2006.-2010.gads – 59,4%, no 2011.gada – 56,2%;
- 2013.gadā: līdz 1990.gadam – 63,8%, 1991.-1995.gads – 62,7%, 1996.-2000.gads – 53,3%, 2006.-2010.gads – 53,0%, 2011.-2013.gads – 79,5%;
- 2010.gadā: līdz 1990.gadam – 76,2%, 1991.-1995.gads – 66,9%, 1996.-2000.gads – 67,5%, 2001.-2005.gads – 61,3%, 2006.-2010.gads – 73,2%;
- 2006.gadā: līdz 1990.gadam – 82,6%, 1991.-1995.gads – 67,3%, 1996.-2000.gads – 59,2%, 2001.-2005.gads – 60,7%.

2018.gadā, salīdzinot rezultātus pēc RVDI pārraudzības teritorijas, vērojams, ka būtiski mazāk uzņēmumi iegulda finanšu līdzekļus darba apgērba un IAL iegādei Rīgas reģionā. Šī tendence bija novērojama arī iepriekšējos pētījumos DARL, kas varētu būt izskaidrojams ar to, ka Rīgas reģionā ir mazāks bīstamo nozaru uzņēmumu, kur IAL ir jālieto ikdienas darbā, īpatsvars:

- Rīgas RVDI: 2018.gadā – 48,2%, 2013.gadā – 45,3%, 2010.gadā – 58,1%;
- Kurzemes RVDI: 2018.gadā – 63,1%, 2013.gadā – 72,5%, 2010.gadā – 59,4%;
- Zemgales RVDI: 2018.gadā – 71,5%, 2013.gadā – 61,7%, 2010.gadā – 86,6%;
- Latgales RVDI: 2018.gadā – 58,2%, 2013.gadā – 74,2%, 2010.gadā – 84,7%;
- Vidzemes RVDI: 2018.gadā – 63,9%, 2013.gadā – 87,9%, 2010.gadā – 82,2%.

Nodarbināto aptauja

Nodarbinātajiem aptaujas ietvaros tika uzdots jautājums, vai pagājušā gada laikā viņu darba devējs uzņēmumā/iestādē nodarbinātajiem (viņus ieskaitot) nodrošināja darba apgērbi un individuālās aizsardzības līdzekļus. Kopumā 2018.gadā 56,6% respondentu (2013.gadā – 46,3%, 2010.gadā – 38,3%, 2006.gadā – 43,4%) norādīja, ka darba devējs bija nodrošinājis darba apgērbi un IAL, tātad respondentu īpatsvars, kas to apgalvo, ir ievērojami pieaudzis salīdzinājumā ar iepriekšējiem pētījumiem DARL. Tas vērtējams pozitīvi, ņemot vērā, ka ne visos darbos un uzņēmumos ir nepieciešams lietot darba apgērbi un IAL.

2018.gadā visbiežāk darba apgērbi un IAL nodrošināja respondentiem šādās nozarēs:

- zivsaimniecība (2018.gadā – 90,8%, 2013.gadā – 74,2%, 2010.gadā – 71,1%, 2006.gadā – 39,9%);
- ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde (2018.gadā – 85,6%, 2013.gadā – 72,2%, 2010.gadā – 87,0%);
- koksnes, koka un korķa izstrādājumu, mēbeļu ražošana (2018.gadā – 85,3%, 2013.gadā – 55,2%, 2006.gadā – 44,3%).

2018.gada pētījuma DARL aptaujas rezultāti norāda uz līdzīgu tendenci kā iepriekšējos pētījumos DARL – vīrieši nedaudz biežāk kā sievietes minējuši nodrošinājumu ar darba apgērbi un IAL. Turklāt, abu dzimumu starpā vērojams respondentu īpatsvara palielinājums, kas minējuši, ka darba devējs nodrošina šos līdzekļus:

- vīrieši (2018.gadā – 65,9%, 2013.gadā – 59,1%, 2010.gadā – 50,3%, 2006.gadā – 51,4%);
- sievietes (2018.gadā – 49,4%, 2013.gadā – 35,5%, 2010.gadā – 29,8%, 2006.gadā – 36,9%).

2018.gadā būtiskas atšķirības saistībā ar nodrošinājumu ar darba apģērbu un IAL dažādu vecuma grupu respondentu vidū nav novērotas:

- 2018.gadā: 18-24 gadi – 61,2%, 25-34 gadi – 52,9%, 35-44 gadi – 57,1%, 45-54 gadi – 59,0%, 55-74 gadi – 56,3%;
- 2013.gadā: 18-24 gadi – 48,9%, 25-34 gadi – 48,9%, 35-44 gadi – 45,6%, 45-54 gadi – 45,4%, 55-74 gadi – 44,6%;
- 2010.gadā: 18-24 gadi – 38,3%, 25-34 gadi – 38,9%, 35-44 gadi – 42,9%, 45-54 gadi – 35,0%, 55-74 gadi – 35,0%;
- 2006.gadā: 18-24 gadi – 42,3%, 25-34 gadi – 43,1%, 35-44 gadi – 42,1%, 45-54 gadi – 45,1%, 55-74 gadi – 43,8%.

2018.gadā retāk nodrošinājumu ar darba apģērbu un IAL minējuši respondenti ar augstāko izglītību:

- 2018.gadā: sākumskolas vai nepabeigta pamatizglītība – 69,8%, pamatizglītība – 78,2%, vidējā – 66,8%, profesionālā vidējā – 66,7%, augstākā – 37,6%;
- 2013.gadā: sākumskolas vai nepabeigta pamatizglītība – 87,5%, pamatizglītība – 53,6%, vidējā – 52,4%, profesionālā vidējā – 54,3%, augstākā – 30,4%;
- 2010.gadā: sākumskolas vai nepabeigta pamatizglītība – 78,0%, pamatizglītība – 56,5%, vidējā – 36,8%, profesionālā vidējā – 41,2%, augstākā – 28,5%;
- 2006.gadā: sākumskola, nepabeigta pamatizglītība – 49,8%, pamatizglītība vai nepabeigta vidējā – 48,1%, vidējā – 46,3%, vidējā speciālā – 51,3%, augstākā – 27,5%.

Nodrošinājums ar darba apģērbu un IAL biežāk minēts privātajā sektorā. Visos sektoros vērojams palielinājums salīdzinājumā ar 2013.gada aptaujas datiem, kas vērtējams pozitīvi:

- privātajā sektorā (2018.gadā – 60,1%, 2013.gadā – 50,7%, 2010.gadā – 39,4%, 2006.gadā – 45,6%);
- sabiedriskajās organizācijās (2018.gadā – 43,1%, 2013.g. – 29,4%, 2010.g. – 26,8%, 2006.g. – 47,9%);
- valsts sektorā (2018.gadā – 50,5%, 2013.gadā – 39,6%, 2010.gadā – 33,7%, 2006.gadā – 38,8%).

Lai gan tendences visos nodarbinātības sektoros ir pozitīvas, tomēr jāatzīmē, ka joprojām nodrošinājums ar darba apģērbu un IAL valsts sektorā atzīstams par zemu, jo šeit ir daudz iestādes un uzņēmumi, kur nodrošinājums ir ļoti aktuāls, piemēram, veselības un sociālās aprūpes nozarē, kur nodrošināti 2018.gadā bija 66,6% nodarbināto respondentu. Iespējams, ka valsts sektorā šāda situācija saistīta gan ar finanšu līdzekļu trūkumu, gan nepietiekamu kontroli.

Visos pētījumos DARL, t. sk. 2018.gada pētījumā, novērojama tendence, ka, pieaugot uzņēmuma lielumam, pieaug to respondentu īpatsvars, kuri minējuši, ka darba devējs nodrošina nodarbinātos ar darba apģērbu un IAL, tomēr ir arī redzama tendence, ka samazinās procentuālās atšķirības starp dažāda lieluma uzņēmumiem – 2018.gadā īpatsvara atšķirības respondentu vidū, kuri piekrīt apgalvojumam, ka darba devējs nodarbinātajiem nodrošinājis ar darba apģērbu un IAL, starp mikrouzņēmumiem un lielajiem uzņēmumiem ir vairs tikai 11,9 procentpunkti:

- 2018.gadā: 1-10 nodarbinātie – 50,3%, 11-49 nodarbinātie – 55,0%, 50-249 nodarbinātie – 60,2%, 250 un vairāk nodarbinātie – 62,2%;
- 2013.gadā: 1-10 nodarbinātie – 38,4%, 11-49 nodarbinātie – 44,9%, 50-249 nodarbinātie – 51,7%, 250 un vairāk nodarbinātie – 59,1%;
- 2010.gadā: 1-10 nodarbinātie – 34,8%, 11-49 nodarbinātie – 49,1%, 50-249 nodarbinātie – 45,2%, 250 un vairāk nodarbinātie – 61,2%;
- 2006.gadā: 1-9 nodarbinātie – 33,5%, 10-49 nodarbinātie – 40,3%, 50-249 nodarbinātie – 48,7%, 250 un vairāk nodarbinātie – 51,2%.

2018.gadā nodarbinātie, kuri nekad nesaņem algu aploksnē, par 7,7 procentpunktiem retāk kā nodarbinātie, kas šādi algu saņem katru mēnesi, norāda, ka uzņēmumā nodrošināti IAL, un šis rādītājs ir augstāks kā 2013.gadā:

- 2018.gadā: nekad – 56,3%, dažreiz – 60,2%, katru mēnesi – 64,0%;
- 2013.gadā: nekad – 46,9%, dažreiz – 49,7%, katru mēnesi – 41,6%;
- 2010.gadā: nekad – 37,7%, dažreiz – 36,2%, katru mēnesi – 45,5%;
- 2006.gadā: nekad – 43,0%, dažreiz – 48,3%, katru mēnesi – 42,3%.

Šādus rezultātus varētu skaidrot ar faktu, ka aptaujātie nodarbinātie, kas saņem algu aploksnē katru mēnesi, biežāk pārstāv tādas nozares kā kokapstrāde, ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde un būvniecība, kas arī ir nozares, kurās nodarbinātajiem ir bieži nepieciešams lietot IAL.

2018.gadā, salīdzinot rezultātus pēc RVDI pārraudzības teritorijas, vērojams, ka Rīgas reģionā nodarbinātie darba apgērbu un IAL nodrošināšanu no darba devēja puses atzīmējuši visretāk:

- Rīgas RVDI: 2018.gadā – 52,0%, 2013.gadā – 37,5%, 2010.gadā – 39,1%;
- Kurzemes RVDI: 2018.gadā – 56,2%, 2013.gadā – 58,2%, 2010.gadā – 33,2%;
- Zemgales RVDI: 2018.gadā – 68,4%, 2013.gadā – 56,1%, 2010.gadā – 43,5%;
- Latgales RVDI: 2018.gadā – 62,1%, 2013.gadā – 52,6%, 2010.gadā – 23,3%;
- Vidzemes RVDI: 2018.gadā – 60,0%, 2013.gadā – 45,6%, 2010.gadā – 47,0%.

Aptaujas ietvaros nodarbinātajiem, kuriem strādājot ir nepieciešams lietot IAL, tika uzdots jautājums, vai darba devējs viņiem nodrošināja darbam nepieciešamos individuālās aizsardzības līdzekļus, ja tādi bija nepieciešami. Kopumā 2018.gadā situācija ir uzlabojusies, jo pieaudzis to respondentu īpatsvars, kuri bija pilnībā nodrošināti ar IAL, un samazinājies to respondentu skaits, kurus darba devēji nebija nodrošinājuši ar IAL:

- pilnībā ar individuālajiem aizsardzības līdzekļiem nodrošināti – 87,7% (2013.gadā – 85,2%, 2010.gadā – 79,4%, 2006.gadā – 82,8%);
- daļēji – 9,1% (2013.gadā – 9,7%, 2010.gadā – 13,2%, 2006.gadā – 11,8%);
- darba devēji nenodrošināja – 2,8% (2013.gadā – 4,9%, 2010.gadā – 7,2%, 2006.g. – 5,4%).

2018.gadā visbiežāk IAL, kad tie bijuši nepieciešami, netika nodrošināti šādās nozarēs:

- tekstilizstrādājumu, apģērbu ražošana (2018.gadā – 10,0%, 2013.gadā – 25,0%, 2010.gadā – 56,2%);
- ieguves rūpniecība, karjeru izstrāde (2018.gadā – 7,8%);
- papīra un papīra izstrādājumu ražošana, poligrāfija, ierakstu reproducēšana (2018.gadā – 4,4%);
- veselības un sociālā aprūpe (2018.gadā – 4,0%, 2006.gadā – 4,5%);
- būvniecība (2018.gadā – 2,9%, 2006.gadā – 5,6%).

Salīdzinot ar iepriekšējiem pētījumiem DARL, nodarbinātie, kuriem visbiežāk netika nodrošināti IAL, kad tas bija nepieciešams, pārstāvēja arī šādas nozares:

- lauksaimniecība un mežsaimniecība (2013.gadā – 15,1%, 2010.gadā – 11,9%, 2006.gadā – 12,9%);
- koksnes, korķa un koka izstrādājumu, mēbeļu ražošana (2013.gadā – 5,3%, 2010.gadā – 8,9%, 2006.gadā – 7,3%);
- elektroenerģija, gāzes apgāde un siltumapgāde (2013.gadā – 4,9%, 2010.gadā – 8,8%).

2018.gadā tāpat kā 2010.gadā bija novērojama neliela atšķirība ar nodrošinājumu vīriešu un sieviešu starpā – vīrieši retāk atbild, ka personīgi viņiem būtu nepieciešams lietot IAL, bet tie netiek nodrošināti darba vietā:

- vīrieši (2018.gadā – 2,1%, 2013.gadā – 5,1%, 2010.gadā – 6,4%, 2006.gadā – 5,4%);
- sievietes (2018.gadā – 3,9%, 2013.gadā – 4,5%, 2010.gadā – 8,6%, 2006.gadā – 5,4%).

Atkarībā no respondentu vecuma nekādas tendences vai būtiskas atšķirības nav novērotas, bet 2018.gadā nedaudz biežāk tomēr ar IAL nebija nodrošināti gados vecāki respondenti:

- 2018.gadā: 18-24 gadi – 2,3%, 25-34 gadi – 1,6%, 35-44 gadi – 2,2%, 45-54 gadi – 2,1%, 55-74 gadi – 5,4%;
- 2013.gadā: 18-24 gadi – 2,6%, 25-34 gadi – 3,3%, 35-44 gadi – 4,9%, 45-54 gadi – 6,6%, 55-74 gadi – 5,0%;
- 2010.gadā: 18-24 gadi – 9,1%, 25-34 gadi – 3,4%, 35-44 gadi – 11,3%, 45-54 gadi – 7,7%, 55-74 gadi – 3,5%;
- 2006.gadā: 18-24 gadi – 4,7%, 25-34 gadi – 7,1%, 35-44 gadi – 5,5%, 45-54 gadi – 3,2%, 55-74 gadi – 7,0%.

2018.gadā biežāk ar IAL nenodrošināšanu minējuši respondenti no sabiedriskajām organizācijām, turklāt šajā sektorā ir pieaudzis nodarbināto skaits, kuri apgalvo, ka darba devējs nenodrošina nodarbinātos ar IAL:

- valsts sektors (2018.gadā – 2,7%, 2013.gadā – 2,5%, 2010.gadā – 5,9%);
- privātais sektors (2018.gadā – 2,8%, 2013.gadā – 6,0%, 2010.gadā – 7,6%);
- sabiedriskās organizācijas (2018.gadā – 11,1%, 2013.gadā – 2,4%, 2010.gadā – 3,4%).

Pētījuma rezultāti liecina, ka īpaša uzmanība nodrošinājumam ar IAL būtu jāpievērš tādās sabiedriskajās organizācijās, kurās ir nodarbinātie, kas var būt pakļauti bīstamajiem riska faktoriem (kur nepieciešams lietot IAL, piemēram, dzīvnieku glābēji, cilvēku meklētāji, sociālās palīdzības biedrības, sporta biedrības). Tāpat svarīgi ar IAL nodrošināt arī brīvprātīgos, kuri sadarbojas ar sabiedriskajām organizācijām, piemēram, ikgadējās Lielās talkas laikā pavasarī vai pastāvīgi visa gada garumā (piemēram, dzīvnieku aprūpētāji dzīvnieku patversmēs).

Atbilstoši aptauju datiem, jo lielāks uzņēmums, jo retāk nodarbinātie nav nodrošināti ar IAL. Arī 2018.gadā visbiežāk nodarbinātos ar IAL nenodrošināja mazie uzņēmumi, tomēr situācija lēnām, bet pakāpeniski uzlabojas:

- 2018.gadā: 1-10 nodarbinātie – 6,4%, 11-49 nodarbinātie – 1,7%, 50-249 nodarbinātie – 1,9%, 250 un vairāk nodarbinātie – 0,8%;
- 2013.gadā: 1-10 nodarbinātie – 8,7%, 11-49 nodarbinātie – 3,1%, 50-249 nodarbinātie – 3,3%, 250 un vairāk nodarbinātie – 4,3%;
- 2010.gadā: 1-10 nodarbinātie – 8,3%, 11-49 nodarbinātie – 5,0%, 50-249 nodarbinātie – 3,8%, 250 un vairāk nodarbinātie – 2,0%;
- 2006.gadā: 1-9 nodarbinātie – 10,9%, 10-49 nodarbinātie – 4,5%, 50-249 nodarbinātie – 6,3%, 250 un vairāk nodarbinātie – 1,8%.

2018.gadā, tāpat kā iepriekšējos pētījumos DARL, respondenti, kuri saņem algu aploksnē, biežāk apgalvo, ka netiek nodrošināti ar IAL:

- katru mēnesi: 2018.gadā – 12,0%, 2013.gadā – 12,9%, 2010.gadā – 17,6%, 2006.gadā – 10,7%;
- dažreiz: 2018.gadā – 7,6%, 2013.gadā – 4,8%, 2010.gadā – 9,1%, 2006.gadā – 3,0%;
- nekad: 2018.gadā – 2,2%, 2013.gadā – 3,9%, 2010.gadā – 4,7%, 2006.gadā – 4,6%.

Kā redzams, ar IAL nenodrošināto nodarbināto īpatsvars, kuri nekad nesaņem algu aploksnē, ar katru gadu samazinās. Savukārt, nodarbināto īpatsvars, kuri nav nodrošināti ar IAL un kuri apgalvo, ka aplokšņu algu saņem dažreiz vai katru mēnesi, 2018.gadā ir palielinājies vai nav būtiski mainījies.

Darba aizsardzības speciālistu aptauja

Darba aizsardzības speciālistiem, kas ieguvuši vai iegūst augstāko profesionālo izglītību darba aizsardzībā, tika lūgts novērtēt, vai darba devēji uzņēmumos nodrošina pasākumus, kas saistīti ar darba aizsardzību vai darbinieku veselības veicināšanu, t.sk., pietiekamu daudzumu darba apģērbus un IAL, regulāru un pietiekami

biežu to maiņu. 39,3% respondentu atzīmēja, ka darba devēji darba apgērbu un IAL nodrošina vienmēr, ja ir nepieciešams (2010.gadā – 55,2%, 2006.gadā – 40,7%), toties ievērojami mazāks respondentu īpatsvars kā iepriekšējos pētījumos DARL norāda, ka tiek nodrošināti reti, nesistemātiski (2018.gadā – 7,5%, 2010.gadā – 31,4%, 2006.gadā – 41,9%). Divi respondenti uzskata, ka šādi līdzekļi būtu nepieciešami, bet netiek nodrošināti (2018.gadā – 1,0%, 2010.gadā – 9,5%, 2006.gadā – 7,0%), toties tikai četri respondenti ir pārliecināti, ka šādi aizsardzības līdzekļi nemaz nav nepieciešami (2018.gadā – 2,0%, 2010.gadā – 2,4%, 2006.gadā – 3,5%).

Individuālo aizsardzības līdzekļu lietošana

Nodarbināto aptauja

Nodarbinātajiem, kuri atzīmēja, ka viņiem personīgi nepieciešams lietot IAL, uzdots jautājums, vai nodarbinātais tos vienmēr lieto. 2018.gadā nedaudz ir pieaudzis to respondentu īpatsvars, kuri IAL lieto vienmēr:

- vienmēr: 2018.gadā – 86,8%, 2013.gadā – 84,7%, 2010.gadā – 83,2%, 2006.gadā – 78,5%;
- dažreiz: 2018.gadā – 10,8%, 2013.gadā – 14,1%, 2010.gadā – 15,8%, 2006.gadā – 18,2%;
- nelieto: 2018.gadā – 1,8%, 2013.gadā – 1,1%, 2010.gadā – 0,8%, 2006.gadā – 3,3%.

2018.gada aptaujas dati norāda, ka vienmēr IAL visbiežāk lieto respondenti tādās nozarēs kā:

- elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde, gaisa kondicionēšana (2018.gadā – 98,3%, 2013.gadā – 90,2%, 2006.gadā – 94,4%);
- zivsaimniecība (2018.gadā – 94,5%, 2013.gadā – 97,3%, 2006.gadā – 96,1%);
- ūdens apgāde, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana, sanācija (2018.gadā – 94,3%, 2013.gadā, 93,7%, 2010.gadā – 97,9%);
- lauksaimniecība, mežsaimniecība (2018.gadā – 92,4%, 2013.gadā – 75,2%, 2006.gadā – 62,2%);
- ieguves rūpniecība, karjeru izstrāde (2018.gadā – 91,4%, 2013.gadā – 60,4%, 2010.gadā – 57,8%, 2006.gadā – 71,6%);
- metālu, gatavo metālizstrādājumu ražošana (2018.gadā – 90,6%, 2013.gadā – 90,0%, 2010.gadā – 94,0%, 2006.gadā – 88,3%).

Bet visretāk IAL vienmēr lieto nodarbināti no:

- koksnes, koka un korķa izstrādājumu, mēbeļu ražošanas (2018.gadā – 82,0%, 2013.gadā – 81,8%, 2006.gadā – 75,6%);
- būvniecības (2018.gadā – 81,1%, 2013.gadā – 81,0%);
- tekstilizstrādājumu, apģērbu ražošanas (2018.gadā – 57,1%, 2013.gadā – 60,4%, 2010.gadā – 65,4%).

2018.gadā nedaudz biežāk IAL vienmēr lieto sievietes:

- vīrieši: 2018.gadā – 85,0%, 2013.gadā – 84,3%, 2010.gadā – 82,5%, 2006.gadā – 77,7%;
- sievietes: 2018.gadā – 89,1%, 2013.gadā – 85,1%, 2010.gadā – 84,2%, 2006.gadā – 79,6%.

2018.gadā starp dažādām respondentu vecuma grupām būtiskas atšķirības atbildēs netika novērotas:

- 2018.gadā: 18-24 gadi – 89,4%, 25-34 gadi – 84,6%, 35-44 gadi – 88,9%, 45-54 gadi – 88,1%, 55-74 gadi – 85,7%;
- 2013.gadā: 18-24 gadi – 91,9%, 25-34 gadi – 84,3%, 35-44 gadi – 77,0%, 45-54 gadi – 84,7%, 55-74 gadi – 89,5%;

- 2010.gadā: 18-24 gadi – 82,7%, 25-34 gadi – 90,5%, 35-44 gadi – 79,2%, 45-54 gadi – 78,3%, 55-74 gadi – 87,3%;
- 2006.gadā: 18-24 gadi – 77,3%, 25-34 gadi – 79,8%, 35-44 gadi – 77,7%, 45-54 gadi – 76,0%, 55-74 gadi – 82,2%.

Arī dažādu sektoru vidū 2018.gadā būtiskas atšķirības atbildēs nav vērojamas:

- valsts sektors: 2018.gadā – 88,8%, 2013.gadā – 88,2%, 2010.gadā – 88,2%, 2006.gadā – 78,6%;
- privātais sektors: 2018.gadā – 85,8%, 2013.gadā – 83,1%, 2010.gadā – 82,3%, 2006.gadā – 78,7%;
- sabiedriskās organizācijas: 2018.gadā – 84,3%, 2013.gadā – 94,1%, 2010.g. – 96,5%, 2006.g. – 71,4%.

Vērojams, ka nodarbinātie sabiedriskajās organizācijās 2018.gadā retāk vienmēr izmanto IAL, kā to ir darījuši piecus, astoņus gadus iepriekš, un kā iemesls varētu būt tas, ka sabiedriskās organizācijas retāk nodrošina nodarbinātos ar IAL.

Lai gan ievērojamas atšķirības nepastāv, nedaudz biežāk IAL lieto nodarbinātie, kas pārstāv lielos uzņēmumos:

- 2018.gadā: 1-10 nodarbinātie – 82,9%, 11-49 nodarbinātie – 84,7%, 50-249 nodarbinātie – 89,9%, 250 un vairāk nodarbinātie – 88,8%;
- 2013.gadā: 1-10 nodarbinātie – 78,7%, 11-49 nodarbinātie – 81,8%, 50-249 nodarbinātie – 87,4%, 250 un vairāk nodarbinātie – 90,1%;
- 2010.gadā: 1-10 nodarbinātie – 83,7%, 11-49 nodarbinātie – 78,3%, 50-249 nodarbinātie – 82,6%, 250 un vairāk nodarbinātie – 91,8%;
- 2006.gadā: 1-9 nodarbinātie – 80,0%, 10-49 nodarbinātie – 75,8%, 50-249 nodarbinātie – 80,0%, 250 un vairāk nodarbinātie – 79,2%.

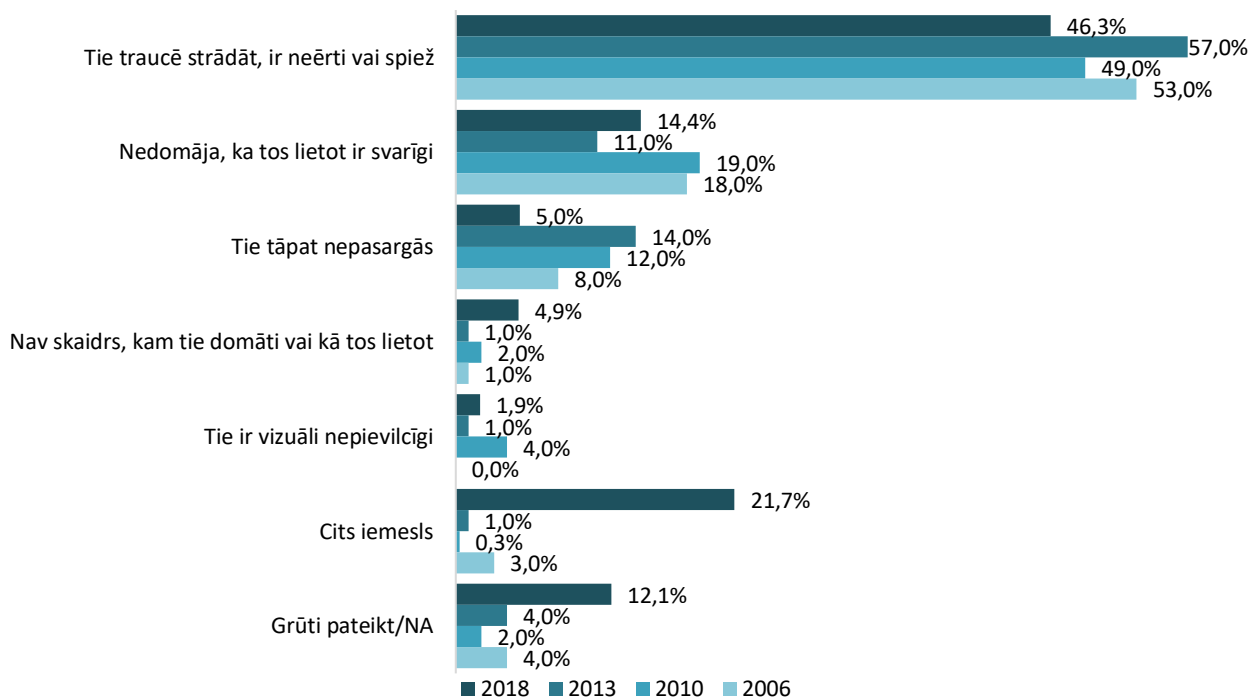
Nodarbināto īpatsvars, kas vienmēr lieto IAL, mikrouzņēmumos (1-10 darbinieki) un lielajos uzņēmumos (vismaz 250 darbinieki) kopš 2010.gada nav būtiski mainījies – lielajos uzņēmumos ap 90,0% nodarbināto vienmēr lieto IAL, kamēr mikrouzņēmumos šādu IAL lietotāju īpatsvars ir ap 80,0%. Savukārt, mazajos (11-49 darbinieki) un vidējos (50-249 darbinieki) uzņēmumos nodarbināto īpatsvars, kas vienmēr lieto IAL, pēdējos astoņos gados ir pieaudzis – 2018.gadā vidēja lieluma uzņēmumos šādu nodarbināto īpatsvars ir pieaudzis līdz gandrīz 90,0%, kamēr mazajos uzņēmumos šādu nodarbināto īpatsvars ir sasniedzis gandrīz 85,0%.

Salīdzinot ar 2013.gadu, 2018.gadā nodarbinātie uzņēmumos, kuros nodarbinātie nekad nesaņem algu aploksnē, biežāk lieto IAL. Savukārt, situācija nav ievērojami mainījies uzņēmumos, kuros nodarbinātie dažreiz vai katru mēnesi saņem algu aploksnē:

- nekad: 2018.gadā – 88,3%, 2013.gadā – 86,2%, 2010.gadā – 88,8%, 2006.gadā – 79,9%;
- dažreiz: 2018.gadā – 69,7%, 2010.gadā – 70,6%, 2013.gadā – 74,2%, 2006.gadā – 76,4%;
- katru mēnesi: 2018.gadā – 70,3%, 2013.gadā – 68,0%, 2010.gadā – 63,0%, 2006.gadā – 77,4%.

Respondentiem, kuri minējuši, ka nelieto IAL (nekad vai dažreiz) lūgts precizēt, kāpēc viņi šos aizsardzības līdzekļus nelieto (nepiedāvājot atbilžu variantus, atbildes tika sagraupētas, 1. attēls).

1. attēls. Nodarbināto īpatsvars pa iemesliem, kāpēc viņi nelieto individuālos aizsardzības līdzekļus

Bāze: respondenti, kuriem strādājot ir nepieciešami individuālie aizsardzības līdzekļi, bet viņi tos nelieto, 2018.gadā n=139, 2013.gadā n=188, 2010.gadā n=199, 2006.gadā n=244

Avots: nodarbināto aptauja

2018.gadā visbiežākais iemesls, kāpēc nodarbinātie nelieto IAL, ir IAL neērtība, mazais izmērs un traucējošais faktors darba veikšanā (46,3%). Nodarbinātie aptaujas ietvaros bieži norādījuši atbildi “cits iemesls”, precizējot, piemēram, ka viņi IAL lieto dažreiz, kad ir nepieciešams, izvērtējot situāciju. Šādi ir atbildējuši 75,0% no respondentiem, kas ir izvēlējis variantu “cits iemesls”, tādējādi šādu atbildi ir snieguši aptuveni 16,0% no visiem nodarbinātajiem, kuri nelieto vai dažreiz lieto IAL. Tomēr no šīs atbildes nevar noprast, vai situatīva IAL lietošana ir objektīvu iemeslu dēļ, vai nepietiekamu iespējamo risku izvērtēšanas dēļ. Kā trešais biežākais iemesls respondentu vidū ir nodarbināto izpratnes trūkums par IAL lietošanu (respondenti nedomā, ka tas ir svarīgi, un viņiem nav skaidrs, kāpēc tos vajadzētu lietot, 14,4%).

Tā kā ir samazinājies to respondentu skaits, kuri daļēji izmanto vai neizmanto IAL, un šādu respondentu skaits atsevišķās nozarēs ir mazs, tad pēc 2018.gada aptaujas rezultātiem nav iespējams objektīvi izvērtēt biežākos IAL neizmantošanas iemeslus nozarēs.

Informēšana par individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu

Nodarbināto aptauja

Nodarbinātajiem aptaujas laikā tika uzdots jautājums, vai pēdējā gada laikā viņi savā darba vietā tika informēti par lietojamiem individuālās aizsardzības līdzekļiem. 2018.gadā kopumā 52,0% respondentu (2013.gadā – 60,6%, 2010.gadā – 47,6%, 2006.gadā – 60,6%) minēja, ka ir tikuši informēti par darba vietā lietojamiem IAL, kamēr 2018.gadā 10,3% (2013.gadā – 10,9%, 2010.gadā – 13,3%, 2006.gadā – 19,3%) – nav tikuši informēti, bet 36,6% respondentu (2013.gadā – 27,7%, 2010.gadā – 37,9%, 2006.gadā – 18,6%) atbildējuši, ka šāda informācija uz viņiem neattiecas vai nav nepieciešama. Tātad to respondentu skaits, kas pēdējā gada laikā tikuši informēti par lietojamajiem IAL, ir samazinājies, to skaits, kas nav informēti, palicis nemainīgs, bet to, kas uzskata, ka šāda informācijas uz viņiem neattiecas – būtiski palielinājies.

2018.gada aptaujas dati rāda, ka visās nozarēs nodarbinātie ir saņēmuši informāciju par IAL lietošanu biežāk kā vidēji Latvijā (2018.gadā – 52,0%), izņemot citās nozarēs, kuras pētījumā netika atsevišķi izdalītas (2018.gadā – 41,2%). Visbiežāk šādu informāciju ir saņēmuši respondenti:

- apstrādes rūpniecībā (2018.gadā – 87,0%);
- būvniecībā (2018.gadā – 84,5%, 2010.gadā – 80,5%, 2006.gadā – 76,5%);
- zivsaimniecībā (2018.gadā – 83,6%);
- koksnes, koka un korķa izstrādājumu, mēbeļu ražošanā (2018.gadā – 82,7%, 2013.gadā – 90,0%, 2010.gadā – 96,1%, 2006.gadā – 75,8%);
- elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes, gaisa kondicionēšanas nozarēs (2018.gadā – 82,0%, 2013.gadā – 86,9%, 2010.gadā – 79,2%, 2006.gadā – 84,4%);
- metālu, gatavo metālizstrādājumu ražošanā (2018.gadā – 77,8%, 2013.gadā – 86,8%, 2006.gadā – 84,9%).

Biežāk to, ka par IAL lietošanu netika informēti, min respondenti šādās nozarēs:

- papīra, papīra izstrādājumu ražošana, poligrāfija un ierakstu reproducēšana (2018.gadā – 21,9%, 2013.gadā – 14,0%, 2010.gadā – 33,4%);
- ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde (2018.gadā – 19,0%);
- lauksaimniecība un mežsaimniecība (2018.gadā – 16,8%, 2013.gadā – 12,3%, 2006.gadā – 13,7%);
- pārtikas produktu un dzērienu ražošana (2018.gadā – 13,0%, 2010.gadā – 22,6%).

To, ka informācija par IAL lietošanu nav nepieciešama vai uz viņiem neattiecas, apgalvo respondenti:

- citās pētījumā neizdalītajās nozarēs (2018.gadā – 46,3%);
- veselības un sociālās aprūpes nozarē (2018.gadā – 26,8%, 2013.gadā – 21,4%);
- tekstilizstrādājumu, apģērbu ražošanas nozarē (2018.gadā – 25,8%, 2013.gadā – 19,4%);
- ūdens apgādes, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošanas un sanācijas nozarēs (2018.gadā – 20,4%).

Visu pētījumu DARL aptauju laikā biežāk informācijas saņemšanu norāda vīrieši, turklāt jāatzīmē, ka 2018.gadā salīdzinājumā ar 2013.gadu ir samazinājies informēto nodarbināto īpatsvars abu dzimumu vidū:

- vīrieši: 2018.gadā – 64,9%, 2013.gadā – 73,9%, 2010.gadā – 65,9%, 2006.gadā – 57,0%;
- sievietes: 2018.gadā – 42,1%, 2013.gadā – 49,4%, 2010.gadā – 34,7%, 2006.gadā – 42,5%.

Tajā pašā laikā to, ka informācija par IAL lietošanu nav saņemta, arī 2018.gadā vienlīdz bieži atzīst abu dzimumu pārstāvji:

- vīrieši: 2018.gadā – 9,8%, 2013.gadā – 10,0%, 2010.gadā – 13,0%, 2006.gadā – 11,5%;
- sievietes: 2018.gadā – 10,7%, 2013.gadā – 11,7%, 2010.gadā – 13,5%, 2006.gadā – 10,0%.

Arī 2018.gadā aptuveni vienādi bieži visās respondentu vecuma grupas atbild, ka informācija par IAL lietošanu nav saņemta:

- 2018.gadā: 18-24 gadi – 8,2%, 25-34 gadi – 12,5%, 35-44 gadi – 10,6%, 45-54 gadi – 8,9%, 55-74 gadi – 9,0%;
- 2013.gadā: 18-24 gadi – 11,4%, 25-34 gadi – 10,3%, 35-44 gadi – 12,6%, 45-54 gadi – 15,2%, 55-74 gadi – 15,1%;
- 2010.gadā: 18-24 gadi – 14,5%, 25-34 gadi – 10,3%, 35-44 gadi – 12,6%, 45-54 gadi – 15,2%, 55-74 gadi – 15,1%;
- 2006.gadā: 18-24 gadi – 12,3%, 25-34 gadi – 10,9%, 35-44 gadi – 9,0%, 45-54 gadi – 10,3%, 55-74 gadi – 12,3%.

Nedaudz biežāk privātajā sektorā kā valsts sektorā vai sabiedriskajās organizācijās nodarbinātie netika informēti par IAL lietošanu, kā arī redzams, ka nedaudz pieaudzis neinformēto nodarbināto skaits sabiedriskajās organizācijās, bet samazinājies – privātajā sektorā:

- privātajā sektorā: 2018.gadā – 11,4%, 2013.gadā – 12,5%, 2010.gadā – 14,5%, 2006.gadā – 11,9%;
- valsts sektorā: 2018.gadā – 8,9%, 2013.gadā – 8,9%, 2010.gadā – 6,9%, 2006.gadā – 8,7%;
- sabiedriskajās organizācijās: 2018.gadā – 4,7%, 2013.gadā – 3,7%, 2010.gadā – 34,5%, 2006.g. – 10,3%.

Arī 2018.gada aptaujā visbiežāk darba devēji no mikrouzņēmumiem neinformēja nodarbinātos par nepieciešamību lietot IAL:

- 2018.gadā: 1-10 nodarbinātie – 14,8%, 11-49 nodarbinātie – 11,9%, 50-249 nodarbinātie – 9,0%, 250 un vairāk nodarbinātie – 6,3%;
- 2013.gadā: 1-10 nodarbinātie – 15,0%, 11-49 nodarbinātie – 10,0%, 50-249 nodarbinātie – 8,7%, 250 un vairāk nodarbinātie – 9,4%;
- 2010.gadā: 1-10 nodarbinātie – 14,2%, 11-49 nodarbinātie – 11,0%, 50-249 nodarbinātie – 10,2%, 250 un vairāk nodarbinātie – 5,5%;
- 2006.gadā: 1-9 nodarbinātie – 15,1%, 10-49 nodarbinātie – 10,0%, 50-249 nodarbinātie – 9,9%, 250 un vairāk nodarbinātie – 6,5%.

2018.gadā informāciju par IAL lietošanu biežāk nav snieguši uzņēmumos, kuros maksā algu aploksnēs, nekā uzņēmumos, kuros netiek maksāta alga aploksnē:

- katru mēnesi: 2018.gadā – 21,0%, 2013.gadā – 27,4%, 2010.gadā – 17,5%, 2006.gadā – 21,6%;
- dažreiz: 2018.gadā – 24,1%, 2013.gadā – 16,0%, 2010.gadā – 24,1%, 2006.gadā – 10,7%;
- nekad: 2018.gadā – 9,6%, 2013.gadā – 9,6%, 2010.gadā – 11,8%, 2006.gadā – 9,1%.

Individuālo aizsardzības līdzekļu kvalitāte

Individuālo aizsardzības līdzekļu kvalitātes uzraudzība

Latvijā ir noteiktas stingras IAL aprites (ražošanas, pārdošanas un lietošanas) prasības ar mērķi panākt, lai tirgū tiktu piedāvāti tikai tādi IAL, kas atbilst spēkā esošo normatīvo aktu prasībām. Regulējums šajā jomā bija noteikts MK 11.02.2003. noteikumos Nr. 74 “Prasības individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, to atbilstības novērtēšanas kārtība un tirgus uzraudzība” (zaudēja spēku 25.05.2018.). No 2018.gada 21.aprīļa stājās spēkā jauns vienots ES regulējums individuālo aizsardzības līdzekļu, gāzveida kurināmā iekārtu un trošu ceļu iekārtu jomās, kura ietvaros Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/425 nosaka regulējumu IAL, atceļot Padomes Direktīvu 89/686/EEK.

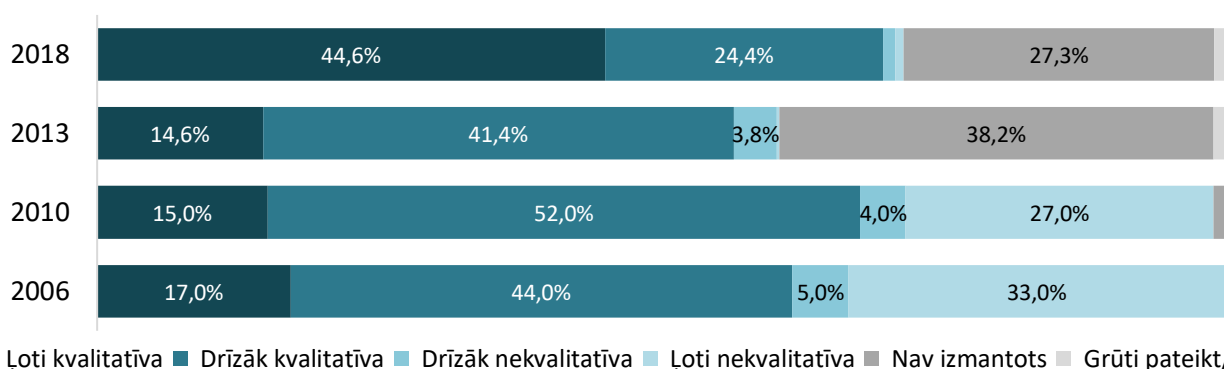
Vienlaicīgi 2018.gada 21.aprīlī stājās spēkā grozījumi Patērētāju tiesību aizsardzības centra (turpmāk – PTAC) nolikumā, nosakot, ka PTAC veic uzraugošās iestādes funkcijas, īstenojot tirgus uzraudzību saskaņā ar spēkā esošo normatīvo aktu regulējumu.

PTAC arī iepriekš veicis uzraudzību IAL drošuma un atbilstības jomā, vairāk gan koncentrējoties uz sadzīvē, atpūtā un sportā lietojamiem IAL. Tā 2013.gadā 36 pārbaudēs tika izvērtēta 61 IAL modeļa atbilstība piemērojamajām prasībām, un 16 modeļiem tika konstatētas dažādas neatbilstības. Papildus tika veikta arī ekspertīze 17 IAL modeļiem. Rezultātā no tirgus tika izņemti 17 prasībām neatbilstoši preču modeļi. 2016.gadā PTAC konstatēja, ka 31 no 66 uz robežas pirms ieviešanas Latvijā pārbaudītajiem IAL preču modeļiem bija neatbilstošs normatīvo aktu prasībām, un tā laišana brīvā apgrozībā Latvijā netika pieļauta. Savukārt, 2017.gadā PTAC izvērtēja 31 IAL preču modeļu atbilstību drošuma kritērijiem un normatīvajiem aktiem. Tāpat 2018.gadā kā viens no PTAC darbības virzieniem un uzdevumiem preču un pakalpojumu uzraudzībā noteikts individuālo aizsardzības līdzekļu uzraudzība un testēšana (atstarotāji un alpīnisma aprīkojums) [4].

Darba devēju aptauja

Darba devējiem, kas iegādājušies darba apģērbu, apavus un IAL, tika lūgts novērtēt minēto preču kvalitāti. 2018.gada pētījums DARL parādīja, ka būtiski pieaudzis (par 30,0 procentpunktiem) darba devēju īpatsvars, kas šīs preces vērtējuši kā ļoti kvalitatīvas (2018.gadā – 44,6%, 2013.gadā – 14,6%) (2. attēls). Darba devēju viedokli varēja ietekmēt gan tas, ka ekonomiskās izaugsmes apstākļos ir iespēja atvēlēt vairāk finanšu līdzekļu šo preču iegādei, gan plašāka preču pieejamība dažādās cenu un kvalitātes kategorijās.

2. attēls. Darba devēju vērtējums par izmantoto darba apģērbu, apavu un citu individuālo aizsardzības līdzekļu kvalitāti

Bāze: visi respondenti, 2018.gadā n=1081, 2013.gadā n=1044, 2010.gadā n=1044, 2006.gadā n=1058

Avots: darba devēju aptauja

2018.gadā kā kvalitatīvu (ļoti kvalitatīvu un drīzāk kvalitatīvu) darba apģērbu, apavus un IAL visbiežāk novērtējuši šādās nozarēs:

- veselības un sociālās aprūpes (2018.gadā – 94,8%);
- būvniecības (2018.gadā – 92,9%);
- zivsaimniecības (2018.gadā – 92,0%);
- pārtikas produktu un dzērienu ražošanas (2018.gadā – 91,1%, 2013.gadā – 91,2, 2010.gadā – 98,9%).

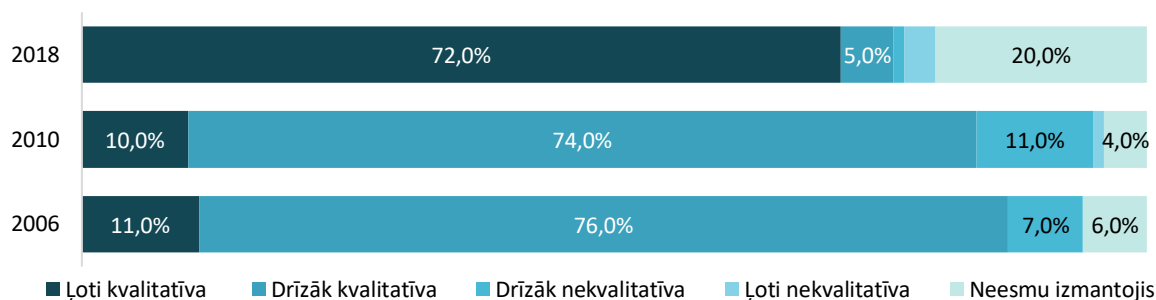
Darba aizsardzības speciālistu aptauja

Darba aizsardzības speciālistiem, kas ieguvuši vai iegūst augstāko profesionālo izglītību darba aizsardzībā, lūgts kopumā novērtēt, cik kvalitatīvi viņi vērtē dažādus darba aizsardzības pakalpojumus un preces. Novērtējot darba apģērbu, apavus un IAL, kā ļoti vai drīzāk kvalitatīvus tos vērtē 77,0% respondentu (2010.gadā – 84,0%, 2006.gadā – 86,0%;

3. attēls), kas, salīdzinot ar 2010.gada un 2006.gada rezultātiem, ir zemāks respondentu īpatsvars. Bet, ja skatās uz sadalījumu starp ļoti kvalitatīvi un drīzāk kvalitatīvi, novērojams, ka 2006. un 2010.gadā lielākā respondentu daļa uzskatīja, ka šie aizsardzības līdzekļi ir drīzāk kvalitatīvi, kamēr 2018.gadā ir novērojama pozitīva tendence – 72,0% darba aizsardzības speciālistu uzskata, ka darba apģērbu, apavi un citi aizsardzības līdzekļi, kurus ir jāizmanto darba vietā, ir ļoti kvalitatīvi. Jāņem vērā, ka ievērojami palielinājies respondentu īpatsvars, kas nav izmantojuši IAL, tādējādi šie respondenti nespēj formulēt viedokli par to kvalitāti.

3. attēls. Darba aizsardzības speciālistu īpatsvars, vērtējot darba apģērba, apavu un citu individuālos aizsardzības līdzekļu kvalitāti

Bāze: visi respondenti, 2018.gadā n=201, 2010.gadā n=210, 2006.gadā n=86

Avots: darba aizsardzības speciālistu aptauja

Aptauju rezultātu salīdzinājums par individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu uzņēmumos

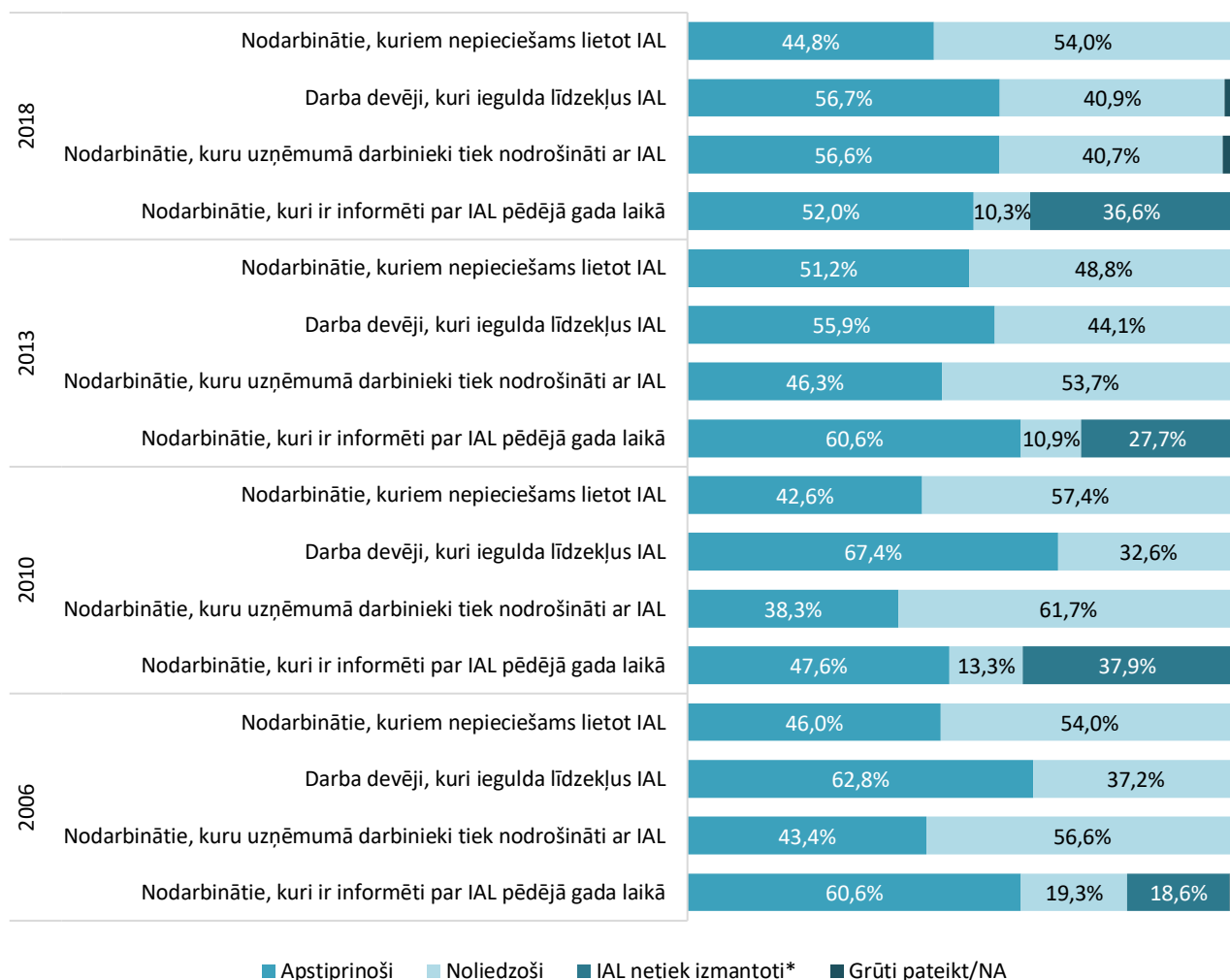
Darba devēju aptauja un nodarbināto aptauja

Šajā nodaļā ir apkopoti aptauju rezultāti par nepieciešamību nodarbinātajiem lietot IAL, nodrošinājumu ar IAL un nodarbināto informēšanu darba vietās par IAL (4. attēls).

2018.gada nodarbināto aptaujā pirmo reizi starp pētījumiem DARL nodarbināto skaits, kuru uzņēmumā darbinieki tiek nodrošināti ar IAL (56,6%), ir pārsniedzis to nodarbināto skaitu, kuriem ir nepieciešams lietot IAL (44,8%), tādējādi vidēji statistiski darba vietās Latvijā vairs nav novērojama kritiskā situācija, kad nodarbinātie netiek nodrošināti ar šādiem aizsardzības līdzekļiem. Dati liecina, ka darba devēji 2018.gadā pilnībā ar IAL bija nodrošinājuši 87,7% nodarbināto, kuriem strādājot ir nepieciešams lietot IAL. Šādi rādītāji ir rezultāti ilggadīgai valsts politikas darba aizsardzībā īstenošanai, kurā būtisku ieguldījumu sniegusi Valsts darba inspekcija (turpmāk – VDI) un Labklājības ministrija darba aizsardzības institucionālajā sistēmā, sadarbojoties ar uzņēmuma pārstāvjiem – darba devējiem un darba aizsardzības speciālistiem. No otras puses, iespējams, ka pozitīvais rezultāts 2018.gada aptaujās saistīts ar izpratnes trūkumu par to, kas ir IAL. Piemēram, ja respondenti formas tērpu (darba tērpu veikalos pārdevējiem, restorānos viesmīļiem) uzskata par IAL, kaut gan tas nav paredzēts nodarbināto drošības vai veselības aizsardzības garantēšanai (kā aizsargapģērbs) [7].

2018.gadā pirmo reizi pētījumos DARL konstatēts, ka nodarbināto un darba devēju viedoklis par to, vai darba devēji nodrošina nodarbinātos ar IAL, ir līdzīgs. Iepriekšējo pētījumu DARL laikā darba devēji biežāk apgalvoja, ka ir investējuši finanšu līdzekļus darba aizsardzībā un IAL, ko ir apstiprinājuši arī nodarbinātie. Tāpat 2018.gadā nodarbinātie biežāk nodrošināti ar IAL, kā viņi tika informēti pēdējā gada laikā par lietojamiem IAL darba vietā. Visās iepriekšējās pētījumu DARL nodarbināto aptaujās respondenti uzskatīja, ka darba devēji biežāk nodarbinātos informē par lietojamiem IAL, nekā nodrošina nodarbinātos ar IAL.

4. attēls. Nodarbināto un darba devēju viedokļu īpatsvars jautājumos par individuālajiem aizsardzības līdzekļiem

Piezīme: * Šī atbilde ir izmantota tikai jautājumā par nodarbinātajiem, kuri pēdējā gada laikā ir informēti darba vietā par IAL
 Bāze (darba devēju aptauja): visi respondenti, 2018.gadā n=1 081, 2013.g. n=1 044, 2010.g. n=1 044, 2006.g. n=1 058
 Bāze (nodarbināto aptauja): visi respondenti, 2018.gadā n=2 502, 2013.g. n=2 383, 2010.g. n=2 378, 2006.g. n=2 455
 Avoti: darba devēju aptauja, nodarbināto aptauja

Analizējot nozares, dati par 2018.gadu liecina, ka lauksaimniecība un mežsaimniecība ir vienīgā nozare starp pētījumā detalizētāk apskatītajām, kurā nodarbinātie tika nepietiekami nodrošināti ar IAL – 76,8% aptaujāto nodarbināto apgalvo, ka viņiem ir nepieciešams lietot darba vietā IAL, kamēr tikai 71,7% šo respondentu atzina, ka viņi vai viņu kolēģi uzņēmumā ir saņēmuši IAL. Arī 71,0% darba devēju lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē apgalvo, ka ir ieguldījuši finanšu līdzekļus darba apgērbā vai IAL, tādējādi turpmākajos gados VDI būtu jāpievērš lielāka vērība lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares uzņēmumiem, lai nodrošinātu, ka nodarbinātie šajās nozarēs tiek aizsargāti no iespējamajiem darba vides riskiem.

Lai arī kopumā 2018.gadā darba devēji un nodarbinātie vienlīdz bieži atbildējuši, ka darba vietās nodarbinātie tiek nodrošināti ar IAL, tomēr trīs nozarēs būtiski biežāk šādus apgalvojumus izteikuši darba devēji nevis nodarbinātie, kas liecina, ka, iespējams, šo nozaru uzņēmumos IAL netiek nodrošināti pietiekami. Šīs nozares ir veselības un sociālā aprūpe (80,2% darba devēju, 66,6% nodarbināto), pārtikas produktu un dzērienu ražošana (82,4% darba devēju, 77,4% nodarbināto) un būvniecība (82,2% darba devēju, 77,8% nodarbināto). Iespējams gan arī, ka nodarbinātie ne vienmēr izprot, kas ir IAL, piemēram, specializētus apavus un specializētu aizsargapģērbu būvniecībā uztverot kā vienkāršu darba apģērbu, ko nodrošinājis darba devējs.

Kopumā 2018.gadā nodarbinātie biežāk nodrošināti ar IAL nekā viņi tika informēti par lietojamajiem IAL darba vietā, tomēr būvniecībā un tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošanā ir novērojama pretēja tendence – šajās nozarēs nodarbinātie biežāk ir informēti par lietojamajiem IAL nevis ir nodrošināti ar tiem. Apskatot šīs nozares atsevišķi, būvniecībā līdzīgs skaits aptaujāto nodarbināto atbildējuši, ka viņiem ir nepieciešams lietot IAL (79,4%) un ka viņiem tie tiek nodrošināti (77,8%). Vienlaikus nedaudz vairāk aptaujāto atbildējuši, ka viņi ir informēti par IAL lietošanas nepieciešamību (84,5% respondenti).

2018.gadā tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošana ir vienīgā īpaši apskatītā nozare, kurā mazāk kā puse (30,4%) nodarbināto uzskata, ka viņiem ir nepieciešami IAL, kā arī šajā nozarē 44,2% nodarbināto tiek nodrošināti ar IAL (16,8% darba devēju, kas ir viszemākais rādītājs starp apskatītajām nozarēm, atzīst šo faktu). Tajā pašā laikā 65,0% nodarbināto atbildējuši, ka pēdējā gada laikā bija informēti par lietojamajiem IAL darba vietā, kas ir biežāk kā vidēji Latvijā (52,0%).

Vēl viena nozare, par kuru respondentu atbildes ievērojami atšķiras no novērojamām tendencēm citās nozarēs, ir papīra un papīra izstrādājumu ražošanas, poligrāfijas un ierakstu reproducēšanas nozare. Lai gan šajā nozarē 65,8% nodarbināto tiek nodrošināti ar IAL, nozarē nodarbinātie biežāk kā citu nozaru respondenti apgalvo, ka viņi netika informēti par IAL (21,9%), turklāt salīdzinoši liela daļa atzīst, ka viņiem šāda informācija nav nepieciešama (18,0%). Bez tam tikai 39,3% šīs nozares darba devēju apstiprina, ka nodrošinājuši nodarbinātos ar IAL, tādējādi papīra un papīra izstrādājumu ražošanas, poligrāfijas un ierakstu reproducēšanas nozare ir viena no divām šajā pētījumā atsevišķi apskatītajām nozarēm, kurās mazāk par pusi darba devēju atzīst, ka nodrošina nodarbinātos ar IAL (otra nozare ir tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošanas nozare).

Secinājumi

1. 2018.gadā, tāpat kā 2010.gadā, darba devēji visbiežāk ieguldījuši finanšu līdzekļus tādā darba aizsardzības pasākumā kā darba apģērba un IAL līdzekļu nodrošināšana. Turklāt, salīdzinot nodarbināto aptaujā iegūtās atbildes uz jautājumu par nepieciešamību personīgi lietot IAL, un to, vai darba devējs uzņēmumā vispār ir nodrošinājis darba apģērba un individuālos aizsardzības līdzekļus, 2018.gadā redzams, ka potenciāli visiem respondentiem, kuriem nepieciešami IAL, darba devējs tos nodrošina (2018.gadā nepieciešams lietot IAL ir 44,8% nodarbināto, kamēr 56,6% darba devējs tos ir nodrošinājis).
2. Kopumā, salīdzinot ar iepriekšējo pētījumu DARL rezultātiem, 2018.gadā nodarbināto īpatsvars, kuri apgalvo, ka viņiem tiek nodrošināti IAL, ir ievērojami pieaudzis. Bez tam samazinās atšķirības starp mikrouzņēmumu un lielo uzņēmumu īpatsvaru, kuros darba devējs nodrošina nodarbinātos ar IAL (2018.gadā mikrouzņēmumos nodarbinātie vairs tikai par 11,9 procentpunktiem retāk tika nodrošināti ar IAL nekā lielajos uzņēmumos, 2013.gadā – 20,7 procentpunktu atšķirības).
3. Pētījuma rezultāti liecina, ka kopš pirmā pētījuma DARL 2006.gadā pakāpeniski pieaudzis nodarbināto, kuri nepieciešamības gadījumā vienmēr lieto IAL, īpatsvars. Savukārt respondentu īpatsvars, kuri dažreiz lieto IAL, ir samazinājies, un respondentu īpatsvars, kuri nelieto IAL, ilgtermiņā ir neliels un nesasniedz 2%. Domājams, ka tas ir saistāms ar nodarbināto izpratnes paaugstināšanos par darba aizsardzību, ko ietekmējušas gan veiktās informatīvās aktivitātes, gan VDI tematiskās pārbaudes.
4. 2018.gadā visbiežāk pieminētais iemesls, kāpēc nodarbinātie neizmanto IAL, kaut gan tas ir nepieciešams, vēl joprojām ir tas, ka tie traucē strādāt, ir neērti vai spiež, tomēr šādu respondentu īpatsvars ir samazinājies. Samazinājies arī respondentu īpatsvars, kuri uzskata, ka IAL nepasargās no nelabvēlīgā darba vides riska faktoriem. Savukārt palielinājies respondentu īpatsvars, kuri piemin citus iemeslus, kāpēc viņi nelieto IAL, piemēram, viņi apgalvo, ka tos lieto, individuāli izvērtējot situāciju. Tāpat nodarbinātie biežāk nekā iepriekšējos gados norāda, ka nelieto IAL, jo viņi domā, ka tos lietot nav svarīgi. Ņemot vērā, ka saglabājies nemainīgi augsts nodarbināto īpatsvars, kuri norāda, ka viņi pēdējā gada laikā netika informēti par lietojamajiem IAL, jāsecina, ka daļā uzņēmumu apmācības un instruktažas veiktas formāli.
5. Kā nodarbināto riska grupas, kurās netiek nodrošināta pietiekama informācija par IAL lietošanu, arī 2018.gadā minami nodarbinātie, kuri strādā mikrouzņēmumos (uzņēmumi ar 1-10 darbiniekiem), kā arī uzņēmumos, kuros alga regulāri tiek maksāta aploksnē, tomēr šī pēdējā respondentu grupa bija maza, un ir novērojama tendence tai sarukt. Šīs grupas tika minētas kā riska grupas arī iepriekšējo pētījumu laikā.
6. Kopumā darba apģērbus, apavus un IAL kā ļoti vai drīzāk kvalitatīvus vērtē 77,9% darba devēju. Turklāt būtiski pieaudzis respondentu īpatsvars, kuri vērtē šīs preces kā kvalitatīvas, salīdzinājumā ar iepriekšējiem pētījumiem DARL, kas varētu liecināt par to, ka darba devēji biežāk nodrošina nodarbinātos ar augstākas kvalitātes IAL. Darba aizsardzības speciālistu aptaujas rezultāti liecina, ka darba devēji retāk ir izmantojuši IAL, bet tie, kuri ir izmantojuši IAL, daudz biežāk uzskata, ka IAL ir bijuši ļoti kvalitatīvi. Darba aizsardzības speciālistu, kuri nav izmantojuši IAL, īpatsvara pieaugums no vienas puses varētu būt saistīts ar darbu nozarēs, kurās IAL lietošana nav nepieciešama, no otras puses, iespējams, ka darba aizsardzības speciālisti ne vienmēr tiek iesaistīti IAL iepirkumu organizēšanā uzņēmumos.
7. 2018.gada aptauju rezultāti liecina, ka kopumā ir uzlabojusies situācija darba vietās saistībā ar IAL nodrošināšanu un informēšanu par tiem. Vienīgā nozare, kurā nodrošinājums ar IAL ir zemāks nekā nepieciešamība pēc tiem, ir lauksaimniecības un mežsaimniecības nozare. Turklāt nodarbināto aptauja liecina, ka būvniecībā un tekstilizstrādājumu un apģērba ražošanā nodarbinātie biežāk tiek informēti par lietojamajiem IAL kā tiek nodrošināti ar tiem. Savukārt, vairāk nekā piektdaļa nodarbināto papīra un papīra izstrādājumu ražošanas, poligrāfijas un ierakstu reproducēšanas nozarē uzskata, ka darba vietā pēdējā gada laikā nav informēti par lietojamajiem IAL, neskatoties uz to, ka viņiem šāda informācija ir aktuāla.

8. Pētījuma rezultāti apliecina, ka uzlabojusies uzraudzība IAL kvalitātes jomā, jo PTAC pēdējos gados veicis regulāru IAL preču kvalitātes kontroli, pamatā gan sadzīves, atpūtas un sporta jomā.

Ieteikumi

Ieteikumi pētījuma “Darba apstākļi un riski Latvijā, 2017-2018” ietvaros

1. Ar darba aizsardzību saistītajām nevalstiskajām organizācijām (Latvijas Darba aizsardzības speciālistu asociācijai un Darba aizsardzības kompetento institūciju biedrībai), kā arī Latvijas Brīvo arodbiedrību savienībai un Latvijas Darba devēju konfederācijai sadarbībā ar IAL ražotājiem un izplatītājiem, organizēt praktiskus seminārus darba aizsardzības speciālistiem un darba devējiem par IAL veidiem, pielietošanu un utilizēšanu, kā arī inovācijām IAL jomā.
2. Rīgas Stradiņa universitātes aģentūrai “Darba drošības un vides veselības institūts” nodrošināt elektronisku informatīvu materiālu izstrādi darba aizsardzības speciālistiem par nepieciešamajiem IAL konkrētu darbu veicējiem. Materiālu izstrādi vispirms uzsākt par tām nozarēm, kuras aptaujā identificētas kā problemātiskās – lauksaimniecība un mežsaimniecība, tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošana, papīra un papīra izstrādājumu ražošana, poligrāfija un ierakstu reproducēšana, atkritumu apsaimniekošana un sanācija. Papildus izstrādāt tiešsaistē pieejamu testu (piemēram, vietnē www.stradavesels.lv), kurā konkrētu nozaru pārstāvjiem atbilstoši attēlā norādītajai situācijai darba vietā būtu jāatpazīst nepieciešamie IAL.
3. Tā kā IAL lietošana atbilstošās situācijās ir svarīga ne tikai darba vidē, bet ar sadzīvē, atpūtā un sportā, nepieciešams organizēt regulārus valsts līmeņa sabiedrības informēšanas pasākumus par IAL lietošanu dažādās jomās, sadarbojoties VDI, PTAC un nevalstiskajām organizācijām un nodrošinot, ka informācija sasniedz plašu auditoriju. Pieaugot sabiedrības izpratnei par IAL lietošanu atbilstošās situācijās un veidā, uzlabotos arī visas sabiedrības drošība un veselība, kā arī paredzama atbildīgāka attieksme pret IAL lietošanu darba vidē.
4. PTAC nepieciešams veikt sistemātisku kvalitātes kontroli par IAL precēm darba aizsardzības jomā, ņemot vērā, ka kopš 2018.gada 21.aprīļa PTAC veic IAL kvalitāti uzraugošās iestādes funkcijas, īstenojot tirgus uzraudzību saskaņā ar spēkā esošo normatīvo aktu regulējumu (Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/425). PTAC 2018.gada darbību plānā uzsvars tika likts uz pārbaudēm saistībā ar atstarotājiem un alpīnisma aprīkojumu. Turpmāk nepieciešams fokusēties uz citiem IAL, piemēram, dzirdes, roku, pretkritiena, elpošanas. Tāpat sagatavotajos gada pārskatos nepieciešams iekļaut detalizētāku aprakstu par pārbaudītajiem IAL.
5. No 2018.gada 21.aprīļa stājās spēkā jauns vienots ES regulējums IAL, gāzveida kurināmā iekārtu un trošu ceļu iekārtu jomās, kura ietvaros Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/425 nosaka regulējumu IAL, atceļot Padomes Direktīvu 89/686/EEK. Atbilstoši regulai nepieciešams pārskatīt un atjaunot iepriekš izstrādātos materiālus. Vienlaikus nepieciešams izvērtēt, vai veikto izmaiņu rezultātā nav nepieciešams izstrādāt jaunus informatīvos materiālus.

Izmantotā literatūra

1. Tematiskais pielikums „Individuālie aizsardzības līdzekļi”. Pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā, 2005-2007” publikācijas pielikums CD. Rīga, 2007.gads, 146 lpp.
2. Tematiskais pielikums „Individuālie aizsardzības līdzekļi”. Pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā, 2009-2010” publikācijas pielikums CD. Rīga, 2010.gads, 120 lpp.
3. Tematiskais pielikums „Individuālie aizsardzības līdzekļi”. Pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā, 2012-2013” publikācijas pielikums CD. Rīga, 2013.gads, 141 lpp.

Informatīvie materiāli

4. Aktualitātes “No 2018.gada 21.aprīļa stājas spēkā jauns vienotais ES regulējums individuālo aizsardzības līdzekļu, gāzveida kurināmā iekārtu un trošu ceļu iekārtu jomās”, pieejams: <http://www.ptac.gov.lv/lv/news/no-2018gada-21aprila-stajas-speka-jauns-vienotais-es-regulejums-individualo-aizsardzibas>

Normatīvie akti

5. “Darba aizsardzības likums” (redakcijā ar grozījumiem, kas stājas spēkā 28.04.2010.), pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=26020>
6. MK 04.02.2003. noteikumi Nr.66 “Darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret darba vides trokšņa radīto risku” (ar grozījumiem, kas stājas spēkā 22.12.2012.), pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=71039>
7. MK 20.08.2002. noteikumi Nr.372 “Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus” (ar grozījumiem, kas stājas spēkā 01.08.2009.), pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=65619>